

Telemarksplanen

Regional planstrategi 2024–2028

Foto: Bjørn Rønningen / Visit Telemark

Telemarksplanen – et verktøy for utvikling av framtiden

Hvordan skal vi få Telemark til å utvikle seg slik vi ønsker i årene fremover? Dette er kanskje det viktigste spørsmålet vi i Telemark fylkeskommune jobber med å finne svar på.

Som fylkeskommune har vi et lovpålagt ansvar for å lage planer og strategier for langsiktig utvikling. Vårt viktigste verktøy til denne jobben har vi valgt å kalle Telemarksplanen. Telemarksplanen er vår regionale planstrategi, og peker retning for de valg som skal tas i årene fremover.

Telemarksplanen er derfor det mest sentrale styringsverktøyet vi har i fylkeskommunen, og skal oppdateres, bearbeides og vedtas minst én gang i hver valgperiode.

Vår oppgave er å gjøre Telemark til et godt sted å bo for oss alle. Dette er et stort og krevende ansvar, og det er en omfattende jobb. Samarbeid er derfor helt avgjørende for at vi skal nå våre mål. Av den grunn er Telemarksplanen utarbeidet sammen med kommunene i

fylket vårt, ulike statlige aktører representert i Telemark og flere frivillige organisasjoner.

Gode valg og prioriteringer bygger på solid kunnskap. Det er derfor utarbeidet et kunnskapsgrunnlag til Telemarksplanen. Grunnlaget sammenfatter informasjon om fylket på et overordnet nivå, og beskriver utfordringsbildet i fylket, samt positive og negative utviklingstrekk. Denne kunnskapen er viktig for at vi skal kunne utvikle fylket vårt slik vi ønsker.

Telemark er et mangfoldig fylke som består av 17 ulike kommuner med hver sin kultur, historie, utfordringer og muligheter. Det som binder oss sammen, er fellesskapet som ligger i Telemark. Vårt fylke har gjennom en lang historie gitt oss en stolt identitet som telemarkinger, og i arbeidet med å videreutvikle Telemark skal vi

fortsatt bygge på det som binder oss sammen – det som skaper samhold.

Vi har alle muligheter til sammen å jobbe fram et betydningsfullt, framoverlent og samlende fylke vi vil være stolte av i generasjoner fremover. Første del av denne jobben starter med Telemarksplanen.

Jeg er sikker på at vi med denne planstrategien legger et godt grunnlag for vårt felles arbeid med vår ønskede samfunnsutvikling. Med fylkeshus i Skien og et fylkessenter i Seljord ønsker vi i fylkeskommunen å være en nær, stabil og god samarbeidspartner for alle Telemarks kommuner, og jeg gleder meg til å ta i bruk Telemarksplanen som det verktøyet det er!

Sven Tore Løkslid
Fylkesordfører, Telemark fylkeskommune

Foto: Hege Løvdal Gulseth

Innhold

Hva er Telemarksplanen?	4
Hvor er vi?	7
Fylkets viktigste utviklingstrekk	8
Sosial bærekraft.....	9
Økonomisk bærekraft.....	10
Miljømessig bærekraft.....	11
Hvor skal vi?	12
Satsingsområder og hovedmål.....	19
Inkluderende Telemark	20
Skapende Telemark	22
Naturrike Telemark	24
Hvordan skal vi komme dit?	26
Planoppgaver 2024–2028	28
De største plan- og strategiprosessene 2024–2028	31
Samarbeid for å nå målene.....	36
Samfunnssikkerhet.....	38

Hva er Telemarksplanen?

Foto: Yngve Ask / Visit Telemark

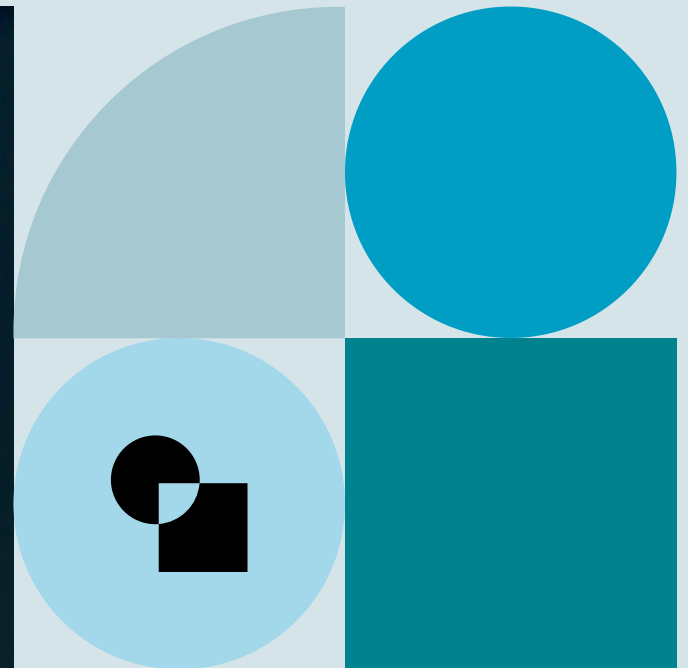

Foto: Dag G. Nordsveen

Telemarksplanen er navnet på den regionale planstrategien for Telemark. Den er et viktig verktøy som involverer kommuner, fylkeskommunen, staten, kompetansemiljø/FoU, næringslivet, frivillige og andre utviklingsaktører i arbeidet med å utvikle fylket. Det krever felles innsats for å stake ut kursen mot et bærekraftig Telemark. Det er pålagt i plan- og bygningsloven (§7–1) at fylkeskommunen skal utarbeide regional planstrategi.

Planstrategien bygger på en analyse av utfordringer og muligheter som kreves for å utvikle Telemark i bærekraftig retning. Samarbeid er nøkkelen for å nå målene våre. Utviklingen av Telemarksplanen handler om å balansere tilgjengelig kunnskap og ressurser med ambisjoner.

Telemarksplanen legger til grunn forpliktelsene Norge har etter Parisavtalen. Avtalen sier

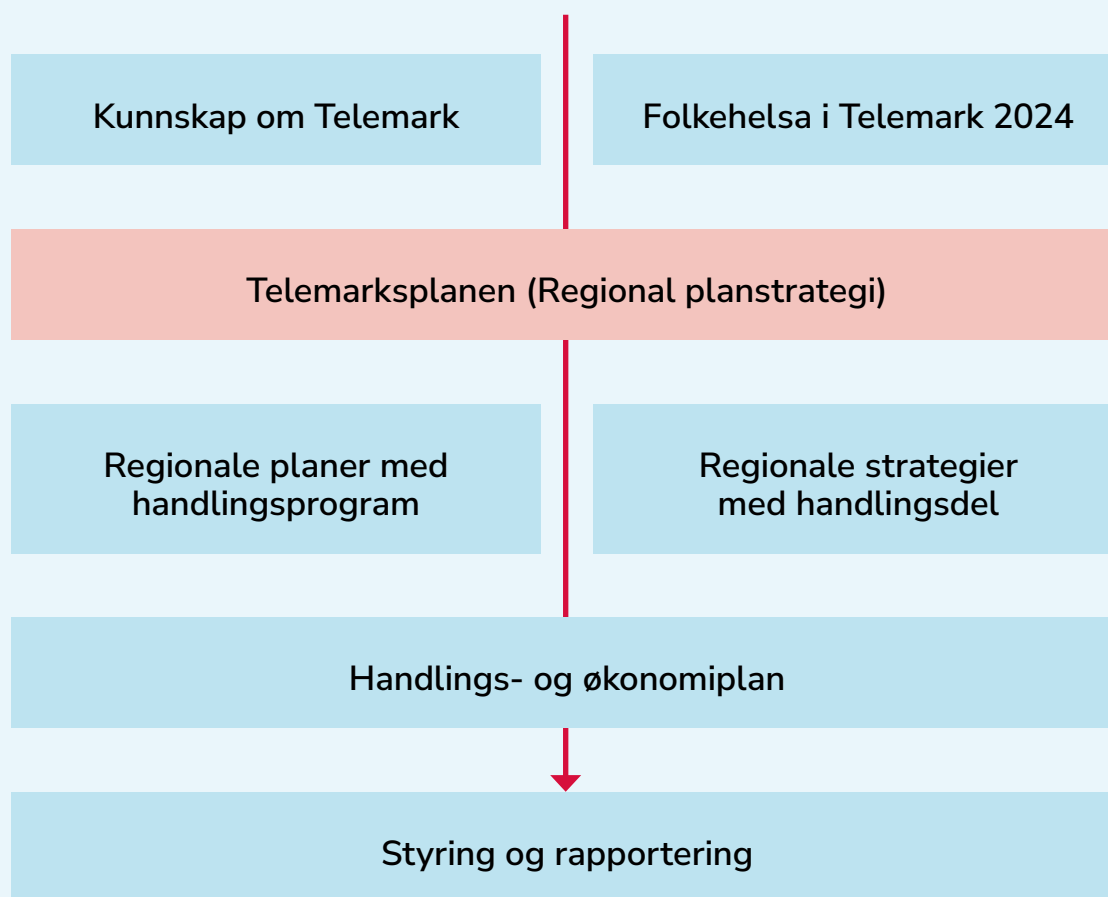
at Norge skal være et lavutslippssamfunn i 2050, og at Norge skal kutte over halvparten av utslippene innen 2030. De samme forpliktelsene er tatt inn i den norske klimaloven. Det vedtatte målet om å kutte 60 % av utslippene i Telemark fram mot 2030, sammenlignet med 2009, ligger fast. FNs bærekraftsmål, som fremmer miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft, er førende for prioriteringene i Telemarksplanen. Den vedtatte Montrealavtalen om naturmangfold forplikter Norge til å verne og restaurere areal.

Telemarksplanen har tre satsingsområder: inkluderende, skapende og naturrike Telemark. Målene under hvert satsingsområde viser prioriteringene i denne planperioden. Sosial bærekraft handler om å sikre at alle har tilgang til et anstendig liv, med inkludering og deltakelse. Økonomisk bærekraft sikrer trygghet for enkeltpersoner og samfunn. Miljømessig bærekraft handler om å ta vare på jordas ressurser for kommende generasjoner.

Hvert fjerde år legger regjeringen frem nasjonale forventninger for hvordan lokal og regional planlegging skal sikre bærekraftig utvikling i hele landet. Fylkeskommunene og kommunene skal følge opp forventningene i sitt arbeid med planer og strategier. De nasjonale forventningene for 2023–2027 er delt inn i fem deler: samordning, sosial,

FNs BÆREKRAFTSMÅL

økonomisk og miljømessig bærekraft, samt samfunnstrygghet. De nasjonale forventningene har blitt fulgt opp i arbeid med kunnskapsgrunnlag til Telemarksplanen.

For at Telemarksplanen skal fungere som et effektivt politisk styringsverktøy, ønsket fylkestinget i Telemark å forenkle plansystemet og etablere en tydelig sammenheng mellom planer, strategier og økonomiplan. Dette innebærer både å redusere antallet regionale planer og strategier, samt å sikre en klar kobling til handlings- og økonomiplanen.

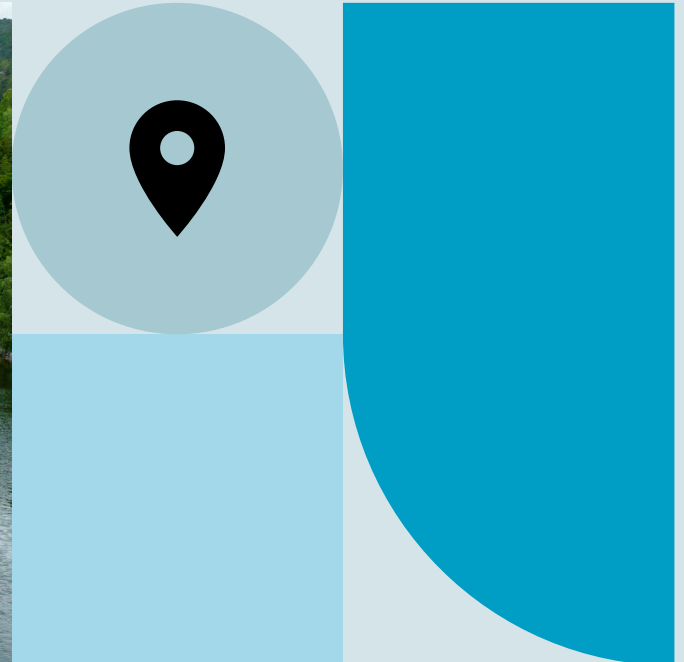
Plansystemet i fylkeskommunen skal være en helhetlig prosess som starter med Telemarksplanen og ender med gjennomføring og rapportering. Telemarksplanen fastsetter de overordnede satsingsområdene og målene, som deretter skal omsettes til handling gjennom strategier og planer. Disse handlingene konkretiseres videre i handlingsprogrammer. Det vil være de årlige vedtakene i handlings- og økonomiplan som avgjør hvilke prioriteringer fylkeskommunen gjør.

For å sikre sømløs styring innfører fylkeskommunen Framsikt som verktøy for virksomhetsstyring. Dette vil bidra til å knytte planene og strategiene til økonomiplan- og rapporteringsprosessene.

Hvor er vi?

Foto: Yngve Ask / Visit Telemark

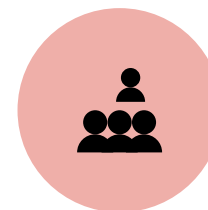
Fylkets viktigste utviklingstrekk

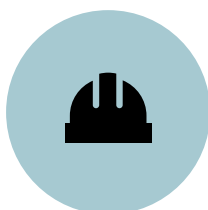
Andelen eldre øker samtidig
som andelen i arbeidsfør
alder går ned

Økende sosiale forskjeller i
helse og høyt utenforskap

Stort behov for arbeidskraft
samtidig som mange står
utenfor arbeidslivet

En solid industrisektor og et
næringsliv i stor omstilling

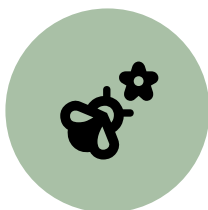
Stort og økende
vedlikeholdsbehov på
fylkesvegnettet

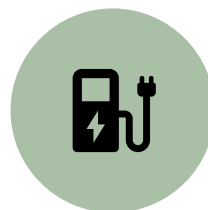
Et mangfoldig kulturliv med
høy deltagelse og aktivitet

Vedvarende høye
klimagassutslipp og sårbarhet
for klimaendringer

Byspredning og stadig mer
tap av natur og naturmangfold

Økt etterspørsel etter arealer,
fornybar kraft og kompetanse
for å få til grønn omstilling

Kunnskap om status, utviklingstrekk, utfordringer og fortrinn danner et viktig felles grunnlag i arbeidet med å utvikle fylket. En felles virkelighetsforståelse er en forutsetning for å nå målene.

Kunnskapsgrunnlagene [Kunnskap om Telemark](#) og [Folkehelsa i Telemark 2024](#) ligger til grunn for arbeidet med Telemarksplanen. De beskriver utfordringsbildet og belyser både positive og negative utviklingstrekk sortert etter de tre bærekraftsdimensjonene. Dette kapitlet beskriver nå-situasjonen hentet fra kunnskapsgrunnlagene.

Foto: Yngve Ask / Visit Telemark

Sosial bærekraft

Befolkningen i Telemark har vokst, mest på grunn av høy innvandring. Samtidig er alderssammensetningen i ferd med å endre seg mye, med en stadig lavere andel unge og en høyere andel eldre. Det har ført til økt behov for helse- og omsorgstjenester. Færre innbyggere i arbeidsfør alder påvirker tilgang på arbeidskraft, og færre yngre påvirker barnehage- og skolestruktur.

Andelen som fullfører og består videregående opplæring i Telemark har økt jevnt de siste ti årene. Likevel er det en negativ utvikling når det gjelder andel elever på studieforbereende som fullfører per år og det er det en stor utfordring at en høy andel elever på Vg2 yrkesfag ikke fortsetter som lærlinger. Elever i et fagopplæringsløp som ikke går over i praktisk lære, fullfører videregående opplæring i lavere grad enn de som får lærlingplass.

Utenforskap handler om å befinne seg utenfor ulike arenaer eller fellesskap i samfunnet vårt. 11 % av innbyggerne i alderen 15 og 29 år er utenfor arbeid og utdanning i Telemark. Tallet har gått nedover de siste årene, men Telemark er fortsatt ett av fylkene med høyest andel

unge utenfor arbeid og utdanning. Andelen er langt høyere blant innvandrere enn i befolkningen ellers. Kommunene i Telemark har tatt imot og bosatt svært mange flyktninger de siste årene. Det er et mål at innvandrere tidlig skal integreres i samfunnet og bli økonomisk selvstendige. Manglende integrering er en viktig årsak til utenforskap.

Sosial ulikhet i helse er den største folkehelseutfordringen i Telemark. Personer med høy utdanning eller inntekt har gjennomgående bedre helse, er mindre utsatt for ulykker, opplever mer sosial støtte, mestring og livskvalitet enn de med lavere utdanning eller inntekt. I snitt lever personer i Telemark med grunnskole syv år kortere enn personer med høyere utdanning, og forskjellene øker.

Digitalisering og den teknologiske endringstakten har gitt muligheter for nye næringer, men utviklingen endrer også kompetansebehovene. Mange virksomheter i Telemark sliter med å rekruttere riktig kompetanse. Telemark mangler flest folk innenfor helse og sosial, bygg og anlegg og industri. Arbeidsinnvandring har de siste 20 årene bidratt til å redusere kompetansegapet i Telemark, men på grunn av lønnsvekst og økt behov for arbeidskraft i en rekke østeuropeiske land, er det ikke sikkert vi kan regne med dette i årene som kommer.

Økonomisk bærekraft

Telemark er et viktig industrifylke med en særlig utviklet prosessindustri og stor eksport. Her er det mange ansatte, verdiskapingen er høy og det er stor grad av forskning og utvikling (FoU) i industrien.

Byområdet Grenland har gjennomgått store løft innen infrastruktur og byutvikling gjennom Bypakke Grenland. I 2021 ble det kåret til Norges mest attraktive byområde. Grenland er motor og tyngdepunkt for hele Telemark og utgjør et stort arbeidsmarked. I andre deler av fylket er arbeidsmarkedene mindre og mer spredt. Det gjør det vanskeligere å rekruttere kompetent arbeidskraft: Folk må ofte flytte for å få jobb, eventuelt omskoleres til andre yrker. Det finnes betydelig spesialisert kompetanse i alle deler av Telemark. Universitetet i Sørøst-Norge (USN) har fire campuser i fylket, flere fagskoler tilbyr fleksible og desentraliserte studier for ulike fagområder og mange kommuner har viktige industribedrifter.

Primærnæringene utgjør en stadig mindre del av sysselsettingen i Telemark, men spiller

Foto: Max Emanuelson

likevel en sentral rolle i å opprettholde bosetting og verdiskaping i distriktene. Samspillet mellom by og bygder er avgjørende for å få til en balansert utvikling der folk kan bo og arbeide i hele Telemark.

Fylkesvegene er viktig for bosetting og næringsliv i hele Telemark, og representerer viktige forbindelser mellom regionene i fylket. En betydelig utfordring i Telemark er vedlikeholdsetterslepet av fylkesvegene. I 2019 hadde nesten halvparten av Telemarks 1900 kilometer med fylkesveg dårlig eller svært dårlig dekketilstand. Også bruer og andre vegelementer har behov for utbedring for å sikre fremkommelighet. Vedlikeholdsbehovet øker eksponentielt; jo lengre tid det går før man tar igjen etterslepet jo mer må utbedres. Det betyr at verdien av infrastrukturen, også kalt vegkapitalen, forvitrer jo lengre man utsetter

vedlikeholdet. Etterslepet på vedlikehold av Telemarks fylkesveger var i 2022 estimert til nærmere seks milliarder kroner og øker for hvert år som går.

Telemark har et mangfoldig kulturliv med høy aktivitet og deltagelse. Det bidrar til inkludering og til å motvirke ensomhet og utenforskap. Kultur skaper også attraksjoner og gir bolyst. Telemark har en rik kulturarv med kulturminner, kulturmiljøer og kulturhistoriske landskap av både lokal, nasjonal og internasjonal verdi. Rjukan–Notodden industriarv står på UNESCOs verdensarvliste som universell verdi for menneskeheten, og representerer kulturarven fra den andre industrielle revolusjon. FNs konvensjon om immateriell kulturarv likestiller kunnskap og ferdigheter som er formidlet gjennom generasjoner som like verneverdige som fysiske gjenstander og bygninger.

Miljømessig bærekraft

Tilgangen til ren energi er avgjørende for å lykkes med å få til grønn omstilling i fylket. Telemark er et stort vannkraftfylke, men omstilling til lavutslippssamfunnet vil kreve mer energi enn vannkraften alene kan sikre. Tilstrekkelig overføringskapasitet i strømmettet er avgjørende for å dekke et økende kraftbehov, men strømmettet i Telemark nærmer seg fullt. Både sol- og vindkraft kan øke energiproduksjonen, men dette krever utbygginger som beslaglegger betydelige arealer. Omstilling til mer klima- og miljøvennlig virksomhet stiller også store krav til kompetanse.

Klimagassutslippene i Telemark har over tid ligget på i overkant av 3,2 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. Telemark har vedvarende høye klimagassutslipp, der industrien står for 81 % av utslippene, etterfulgt av transportsektoren som står for 9 %. Potensialet for utslippskutt er stort, og utslippene må kraftig ned de kommende årene dersom fylket skal nå målet om 60 % utslippsreduksjon innen 2030 sammenlignet med 2009.

Konsekvensene av klimaendringene merkes allerede. Vannføringen i vassdragene har økt, og det er økt nedbørintensitet i perioder av året. Dette medfører utfordringer knyttet til overvann, samt økt sannsynlighet for skred. Havnivåstigningen øker faren for stormflo.

Gjennom regionale vannforvaltningsplaner er det satt mål om at alt vann, både i elver, innsjøer, kystvann og grunnvann i Telemark, minst skal opprettholde eller oppnå god kjemisk og økologisk tilstand. Tilgjengelige tall for Vestfold og Telemark samlet viser at over 60 % av vannet langs kysten holder moderat kvalitet eller dårligere grunnet utslipp og fysiske inngrep.

Det er særskilte og store naturverdier som kjennetegner Telemark, fra artsrik kalkgrunn langs kysten til viktige naturtyper i skog til villreinområdene. Det er en tydelig trend at tapet av natur i Telemark øker. Arealbruksendringer utgjør den største trusselen mot naturmangfold og jordvern i Telemark, gjennom alt fra næringsområder, infrastruktur, boliger, hyttebygging og ny energi. Hvordan vi bruker og ivaretar arealene er en nøkkelfaktor for å bremse klimaendringer, tilpasse oss et endret klima, omstille næringslivet og å stanse tap og forringelse av natur på land og i vann. Telemark er et arealmessig stort fylke, men landbruksjord

og natur- og friluftsområder er under økende press. I tillegg medfører endrede nedbørs- og temperaturforhold, sammen med innførsel av fremmede arter som utnytter disse endringene, stor skade på naturen i fylket.

Fylkestinget har vedtatt at fylket skal være arealnøytralt innen 2030 (sak 178/21). Mål om arealnøytralitet må følges opp av kommunene som arealmyndighet. Vedtaket er fulgt opp gjennom utarbeidelse av et arealregnskap som viser arealer i fylket etter type, nåværende og planlagt arealbruk. Regnskapet viser også CO₂-utslipp ved inngrep. Hovedhensikten er å vise hva som er vedtatt og godkjent arealbruk, samt hvor mye av dette som kan sees på som en planreserve (arealer som er planlagt for fremtidig bruk). Arealregnskapet viser så langt at det er satt av areal tilsvarende 16 500 fotballbaner til ulike utbyggingsformål i Telemark.

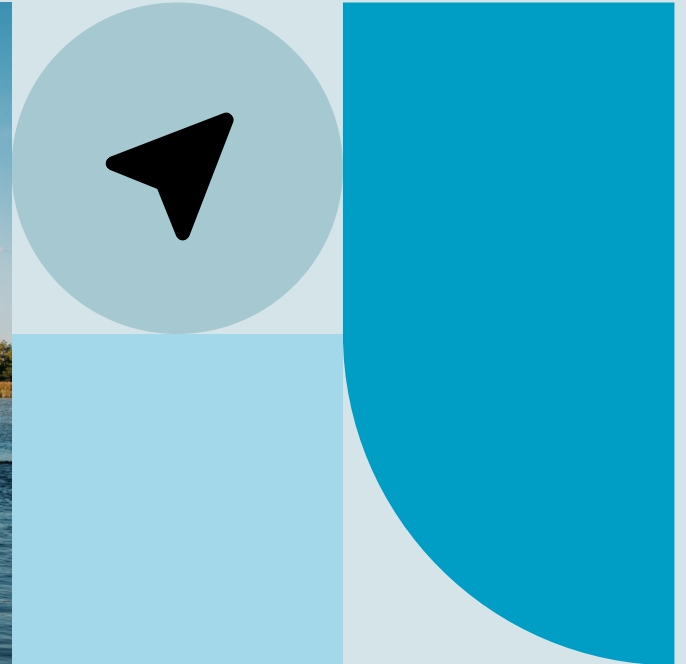

Foto: Mathias Mogen / Telemark fylkeskommune

Hvor skal vi?

Foto: Even Lundefaret / Visit Telemark

Dette kapitelet peker mot ønsket framtidig situasjon basert på innspill fra politiske verksteder og er oppsummert i satsingsområder og hovedmål. Med sin rike kulturarv, varierte natur og mangfoldige næringsliv har Telemark et godt grunnlag for å lykkes lokalt, regionalt og også internasjonalt. Godt samarbeid og tillit mellom offentlige etater, private virksomheter og frivillig sektor er et godt utgangspunkt for å lykkes med helhetlig virkemiddelbruk.

Telemarksplanen med anbefalinger for fylkets regionale planer og strategier, bygger på kunnskapsgrunnlagene «Kunnskap om Telemark» og «Folkehelse i Telemark». I tillegg er det nasjonale og internasjonale føringer for Telemarksplanen, for eksempel statlige planretningslinjer for samordna areal og transport, nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, Nasjonal transportplan, Parisavtalen og Montrealavtalen om natur som også skal legges til grunn i planleggingen. Vurdering av klima- og naturrisiko må innarbeides i alle vurderinger og vedtak.

Befolkning og livskvalitet

En stadig økende befolkning i alle deler av fylket gir optimisme med tanke på framtiden.

Foto: Max Emanuelson

En økende andel eldre skaper behov for innovasjon innen helse- og omsorgstjenester, inkludert utvikling av teknologi og tilrette-lagte boformer, som kan støtte eldre i å leve aktive og selvstendige liv. Dette kan også stimulere jobbskaping innen helsesektoren og tilknyttede tjenester.

Flere eldre, økte forskjeller, utenforskap, ensomhet og inaktivitet er utfordringer som kan reduseres gjennom en bevisst by- og stedsutvikling. Et variert og aktivitetsvennlig nærmiljø i by og bygd er bra for alle, men nødvendig for de med kortere aksjonsradius. Gangavstand til daglige gjøremål, smarte mobilitetsløsninger og trygg og tilgjengelig infrastruktur gir alle mulighet til å delta, uavhengig av funksjonsnivå og økonomi.

Opplæring, kompetanse og utenforskap

Vi blir stadig færre yngre og flere eldre i fylket. I videregående opplæring er det synkende elevtall, men flere fullfører videregående opplæring. Det er et behov for å tilby et opplæringstilbud som både er fleksibelt og treffsikkert, slik at det er med på å dekke framtidens kompetansebehov. På samme tid er det viktig å ikke overse skolenes betydning i sine nærområder, og at dette tas med i vurderingen ved endringer av skoletilbudet.

Den store søkingen til teknologi- og industrifag gir Telemark et ideelt utgangspunkt for å bli ledende innen teknologisk og industriell innovasjon, noe som er viktig for å lykkes

Foto: Yngve Ask / Visit Telemark

med det grønne skiftet. Samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og næringsliv kan skape skreddersydde utdanningsprogrammer som møter samfunnets behov. Fylkets satsing på utdanning og innovasjon, med institusjoner som for eksempel Fagskolen Vestfold og Telemark og Universitetet i Sørøst-Norge, fremmer forskning og utvikling.

Personer som står utenfor utdanning og arbeid er en stor uutnyttet ressurs. Klarer vi å inkludere flere, kommer det både den enkelte og telemarkssamfunnet til gode. For å møte etterspørselen etter arbeidskraft må vi økte deltagelsen i arbeidslivet. Økt etterspørsel etter arbeidskraft kan gjøre Telemark attraktivt for tilflyttere, og styrke fylkets økonomiske

vekst og innovasjonsevne. Innovasjon og ny teknologi kan bidra til å få mer ut av den arbeidskraften vi allerede har.

Reiseliv og kultur

Telemark er en merkevare. Fylkets unike natur fra fjord til fjell legger grunnlaget for en blomstrende reiselivsnæring med aktiviteter som legger grunnlaget for lokal innovasjon og næringsutvikling. Telemarks rike kulturliv bidrar til økt attraktivitet og gir grunnlag for regional og lokal identitet, kultur- og naturbasert reiseliv og næringsutvikling. Frivilligheten er en drivkraft som opererer på alle samfunnsområder, og som er viktig for å utvikle fylket i årene som kommer.

Infrastruktur

Telemarks strategiske plassering kan i fremtiden bli et transportknutepunkt vest for Oslo, som kan gi et godt grunnlag for å tiltrekke virksomheter som har behov for grønn kraft, kompetent arbeidskraft og gode forbindelser til kontinentet via bane og sjø for både personer og gods. Tilgang til bærekraftig drivstoff er helt avgjørende, og det er viktig å bygge ut energistasjoner for dette i Telemark. Det er viktig å utvikle Vestfoldbanen og

Sørlandsbanen for å sikre at en større andel av transportarbeidet skjer på bane. En utbygging av Grenlandsbanen, som kobler sammen Vestfoldbanen og Sørlandsbanen, vil styrke Grenlands-regionen. Grenlandsbanen vil binde sammen store byer og befolkningsrike områder på Østlandet og Sørlandet med et klimavennlig, energieffektivt transporttilbud for både personer og gods.

By- og tettstedsutvikling

Kompakt byutvikling gjennom fortetting og transformasjon er viktig for å redusere press på naturområder og nå nullvekstmål i biltrafikk. Samtidig gir fortetting en utfordring med å ivareta kvalitet i bebyggelse og uteområder. Tilgang på grønne områder og felles uterom er viktige møteplasser for samvær og sosial aktivitet. Med høyere tetthet i bebyggelsen blir tilgjengelighet og kvalitet i uteområdene stadig viktigere. Fortetting kan også utfordre byer og bygders stedsidentitet. Bevaring av viktige kulturmiljøer er en ressurs for å bevare og utvikle stedstilhørighet og attraktive omgivelser.

Utvikling av byer og steder er ressurskrevende, både i planlegging og utbygging. Resultater fra samarbeidet i Bystrategi og Bypakke Grenland viser potensialet som ligger i forpliktende

avtaler med staten og kommunene for å øke tilgang til midler og helhetlig virkemiddelbruk som gir stedsutvikling og bedre vilkår for miljøvennlig transport. Bygdepakke Midt-Telemark har også oppnådd gode resultater.

Kraft, klima og næringsliv

Det er behov for mer fornybar energi i Telemark for å sikre kutt i klimagassutslipp og grønn omstilling av industri og næringsliv. En økt

satsing på bærekraftig utvikling og sirkulære verdikjeder kan gi Telemark en nasjonal posisjon i den grønne omstillingen.

Industrien står for 10 % av sysselsettingen og 14 % av verdiskapingen i fylket. Dette gir et solid grunnlag for å videreutvikle og modernisere industrielle prosesser, spesielt gjennom implementering av grønn teknologi og digitalisering. Ved å satse på bærekraftige og innovative industriprosjekter, kan Telemark øke sin konkurransekraft og attraktivitet for

Foto: Even Lundefaret / Visit Telemark

Foto: Rare Earths Norway AS

framtidige investeringer, selv i lys av begrensningene i strømnettet.

Til tross for at klimagassutslippene er redusert siden 2009, ligger fylket langt etter planen for å nå sine klimamål. Det er behov for å øke innsatsen drastisk og gjennomføre mer omfattende og innovative tiltak. Tiltak bør kombineres med økt satsing på fornybar energi, energieffektivisering i bygg- og transportsektoren, samt utvikling av grønn infrastruktur. Det er et stort potensial innen grønn teknologi, digitalisering og sirkulære løsninger. I Nome kan utvinning av Fensfeltet gjøre Telemark til en betydelig eksportør av sjeldne

jordartsmetaller som benyttes i elektronikk og i komponenter som kreves for det grønne skiftet. Utvikling av Fensfeltet vil også trenge mye kraft.

Landbruket i Telemark skal være framtidsretta og bærekraftig, med reduserte utslipp av klimagasser og økt binding av karbon, samtidig som matproduksjonen økes. Det er et stort potensial for økt bruk av utmark til beiting. Telemarkslandbruket skal bidra til økt selvforsyningsgrad. Omdisponering av dyrka og dyrkbar mark skal unngås. Landbruket skal utvikles ved å ta i bruk alle gårdens ressurser og bidra til verdiskaping og beredskap.

Natur, klima og arealbruk

Fare for fortsatt tap av biologisk mangfold gjennom økt utbygging, spesielt i randsoner til byene, strandsonen, fjellområdene og nasjonale villreinområder, krever en bevisst tilnærming til utvikling og arealbruk. Dette kan inkludere strengere reguleringer for utbygging og styrking av virkemidler for å bevare naturområder. Slik kan Telemark både opprettholde sin tiltrekning som et rekreasjonsområde og samtidig beskytte sitt unike naturmangfold.

Tilstanden for villreinen er klassifisert etter kvalitetsnormen for villrein. Nasjonalt villreinområde Hardangervidda ble vurdert til «dårlig» (rød). For nasjonalt villreinområde Setesdal Vesthei ble tilstanden vurderet til «dårlig» (rød), og for Setesdal Austhei som «middel» (gul). I klassifiseringsarbeidet for ikke-nasjonale villreinområder er Blefjell villreinområde vurdert til «middels kvalitet» (gul). Som oppfølging av klassifiseringen, Statsforvalterne og Miljødirektoratet sine forslag til tiltaksplaner og stortingsmelding 18 «Ein forbetra tilstand for villrein» arbeider Klima- og miljødepartementet nå med å utarbeide tiltaksplaner for alle de nasjonale villreinområdene som kom ut med «dårlig» tilstand (inkludert Setesdal Austhei siden Austheia inngår i Heiplanen). Disse kommer

på høring rundt årsskiftet, og skal endelig vedtas av departementet etter høring. Tiltaksplanene vil påvirke eventuell rullering av gjeldende planer.

Med økt risiko for ekstremvær som stormflo og regnflom, må vi forbedre beredskap og tilpasning i den kommunale planleggingen av overvannshåndtering. Det er behov for bedre vannhåndteringssystemer, infrastruktur som er mer motstandsdyktig mot klimaendringer og informasjon for å forberede innbyggerne på endringene. Dette vil ikke bare redusere potensiell skade, men også forbedre livskvaliteten for innbyggerne ved å skape tryggere og mer robuste samfunn.

Kommunene er planmyndighet og har stor påvirkning på arealbruk. Arealregnskapet fylkeskommunen har utviklet vil være nyttig når kommunene skal rullere kommunale planstrategier, samfunnsdeler, arealdeler og større kommunedelplaner. Verktøyet er relevant ved gjennomføring av «planvask» i kommunene. Fylkeskommunen har invitert kommunene til samarbeid for å sikre at verktøyet blir tatt i bruk og utvikle det til nytte for arbeidet med arealplanlegging i kommunene. Arealregnskapet vil også utgjøre viktig del av kunnskapsgrunnlaget ved rulling av regionale planer og strategier som omhandler forhold til areal. Fylkeskommunen

Foto: Hanna Hekkelstrand / Telemark fylkeskommune

bør også bruke arealregnskap som verktøy i egne eiendomsprosjekter og langs fylkesveger, for eksempel med plan for tilbakeføring og restaurering som en obligatorisk del av nye prosjekter, i oppfølging av fylkestingets vedtak om arealnøytralitet fra desember 2021.

Kyst og vannkvalitet

Med den svekkede miljøtilstanden i Oslofjorden og våre kystområder er det et behov for å styrke innsatsen for vannkvalitet i hele nedbørsfeltet. Det er viktig med forbedrede avløpsrenseanlegg og redusert tilførsel av næringsstoff fra landbruket. Det er behov for

innovative løsninger som grønnere avløps-systemer, bedre landbrukspraksiser og partnerskap mellom offentlige og private sektorer for å gjennomføre tiltakene. Ved å gjennomføre endringer kan Telemark ikke bare forbedre sin egen miljøstatus, men også bidra positivt til den regionale og nasjonale miljøsituasjonen.

Samordna areal- og transportplanlegging, kollektivtransport og klima

Telemark står overfor flere utfordringer relatert til utvikling og infrastruktur, men utfordringene representerer også betydelige

Foto: Mathias Mogen / Telemark fylkeskommune

muligheter for bærekraftig utvikling og forbedring av livskvaliteten for regionens innbyggere. Samordning av utbyggingsmønstre og transportsystem ligger til grunn i gjeldende regionale planer, men må styrkes ytterligere i gjennomføringen for å oppnå løsninger som

er arealeffektive, begrenser transportbehovet, ivaretar stedskvaliteter, blir mer inkluderende og reduserer tap av natur og landbruksjord.

Det er satset på kollektivtrafikken i fylket både innen knutepunkt, ruteplaner og takster. Flere

har fått et bedre tilbud, men kollektivtransport kan ikke løse transportbehov for alle overalt innen realistiske rammer. Statlige belønningsmidler og framtidig byvekstavtale i forlengelse av Bypakke Grenland er avgjørende for å fortsette å gi et høyfrekvent og rimelig busstilbud i Grenland.

For hele fylket vil lokalisering i og utenfor sentrum for både arbeidsplasser, handel og bolig få langvarige konsekvenser for framtidens transportbehov. Det setter rammene for framtidige utslipp og energibruk, og vil være avgjørende for hvor effektivt tilbud som kan leveres. Det er store behov for å omstille båt- og fergetransport til nullutslipp med betydelige klimagevinster – men som også vil kreve mer infrastruktur og ren energi.

Fylkesveg

Vedlikeholdsetterslepet på fylkesvegene viser behovet for betydelige investeringer i den eksisterende veginfrastrukturen. Dårlige veger og rekkverk gir også vanskeligere vintervedlikehold og mer trafikkfarlige veger. Det er behov for å øke det systematiske forbedringsarbeidet. Samtidig vil en prioritering av vedlikehold og oppgradering, eller fornyelse, av dagens vegnett spare natur og store klimagassutslipp fra omfattende nybygging.

Satsingsområder og hovedmål

Telemarksplanen har tre satsingsområder: Inkluderende, skapende og naturrike Telemark.

Satsingsområdene skal gi retning til samfunnsutviklingen over flere valgperioder. Hvert satsingsområde har tilhørende hovedmål. Målene viser hvilke områder politikerne prioriterer denne fire-årsperioden. På bakgrunn av satsingsområder og hovedmål skal det utarbeides noen regionale planer og strategier.

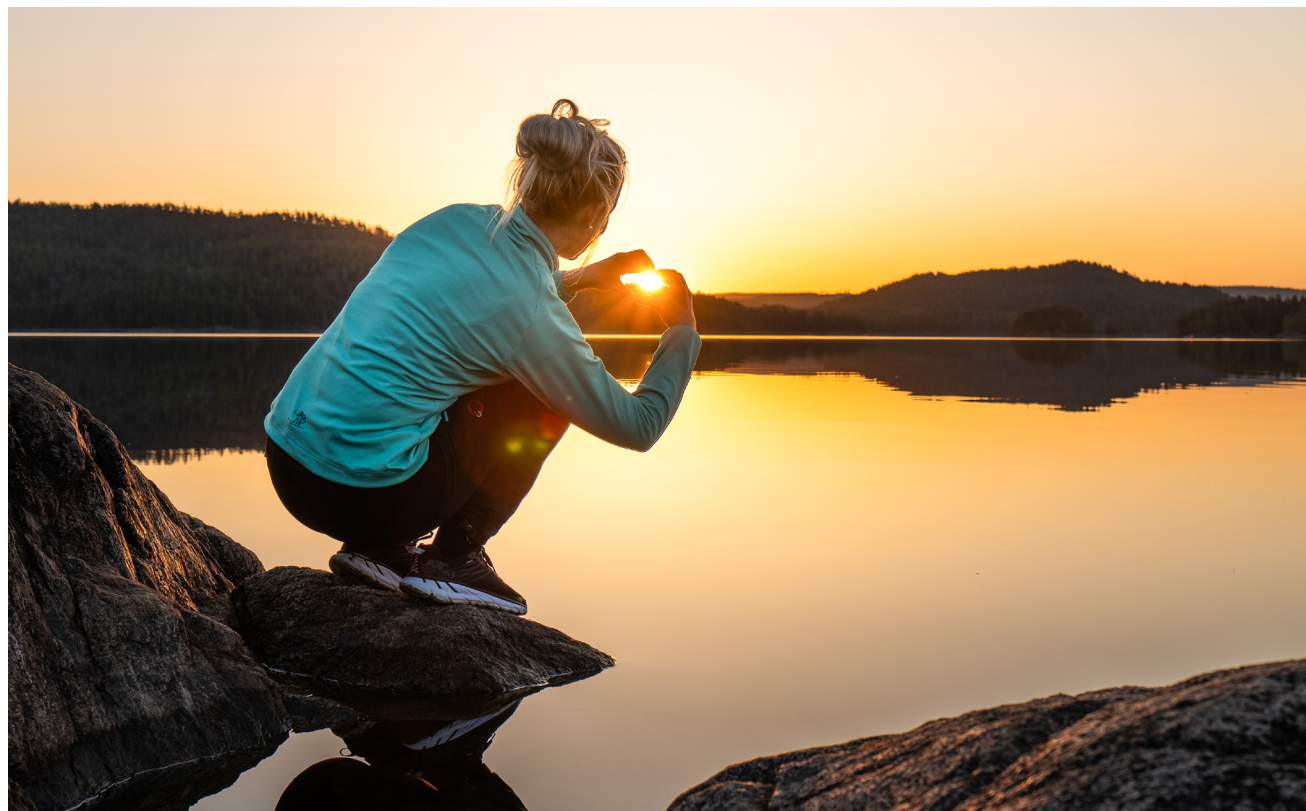

Foto: I am Nordic / Visit Telemark

Satsingsområder

Hva er de langsiktige satsingsområdene som holder seg over tid?

Hovedmål

Hvilke mål skal prioriteres denne fire-årsperioden?

Planer og strategier

Hvilke planer og strategier skal lages som følge av satsingsområdene og målene?

Inkluderende Telemark

- Alle skal gjennomføre videregående opplæring på sitt nivå. Telemark skal møte framtidens kompetansebehov
- Redusere sosial ulikhet i helse
- Skape kompakte og levende byer og bygder med høy kvalitet

Foto: Per Stian Johnsen

I fylket vårt er det en betydelig utfordring med utenforskap. Det har alvorlige konsekvenser for samfunnet, og for den det gjelder. Fylkeskommunen har ansvar for flere oppgaver og virkemidler for å redusere utenforskap. Den viktigste er videregående opplæring. Å få flere til å gjennomføre videregående opplæring er helt sentralt for å inkludere flere i samfunns- og arbeidsliv. Dette er også et viktig bidrag for å sikre behovet for kompetanse og arbeidskraft i både privat og offentlig virksomhet.

De sosiale ulikhetene i helse må reduseres. Å jobbe for bedre levekår for alle, like muligheter for sosial deltakelse, en trygg og god oppvekst og inkluderende barnehager, skoler og utdanning vil bidra til dette.

Gode lokalsamfunn er viktig for å leve gode liv. Byer og bygder i fylket vårt må i større grad ta hensyn til mangfold og menneskelige behov i planleggingen, med korte avstander for daglige gjøremål. Byer og bygder bør utvikles slik at de skaper boligattraktivitet for flere – både eksisterende og nye innbyggere, med varierte boligtyper. Det er viktig å sikre tilgang til grunnleggende tjenester som helsevesen, utdanning og transporttilbud for innbyggerne, uavhengig av geografisk plassering og økonomisk status. Møteplasser og muligheten til en aktiv fritid er viktige forutsetninger for god helse, lavere utslipp og inkludering i samfunnet.

Skapende Telemark

- Produsere mer fornybar energi og øke nettkapasiteten
- Gjøre fylket mer attraktivt for bedrifter, besøkende og som bosted
- Prioritere vedlikehold og fornyelse av dagens fylkesveger

Foto: Ineos

Skapende Telemark er en visjonær tilnærming til utviklingen av fylket basert på bærekraftig bruk av ressurser og det potensialet som finnes innen fornybar energi, næringsliv, kultur, reiseliv og infrastruktur.

Klimakrisen forplikter oss til å redusere utslippene raskest mulig. Det er avgjørende å satse på energioptimering, samt å øke produksjonen av fornybar energi og styrke nettkapasiteten for å få til dette. Politikere lokalt, regionalt og nasjonalt står ovenfor krevende prioriteringer når dilemmaer knyttet til utbygging av fornybar energi med mulig stort naturtap skal løses.

I Telemark er det særlig industrien som har høye utslipp, samtidig som utslippene må raskt ned i alle sektorer. Fornybar energi og større nettkapasitet representerer ikke bare et viktig skritt for å redusere klimagassutslipp, men gir også næringslivet i Telemark en betydelig mulighet for videre utvikling. Ved å fortsette å være en ledende aktør innen fornybar energiproduksjon, vil man tiltrekke seg investeringer og lettere kunne beholde og skape flere arbeidsplasser lokalt.

I tillegg til fornybar energi er det viktig å gjøre Telemark mer attraktivt og kjent for bedrifter, besøkende og som bosted. I arbeidet med å øke fylkets attraksjonskraft er det naturlig å

se anbefalingene i BRAK prosjektet i sammenheng med relevante regionale planer og strategier. Sentralt i arbeidet er å se attraktivitet knyttet til bosted, besøk og bedrifter i sammenheng. Alle brikkene må være på plass for å få økt attraktivitet. By- og tettstedsutvikling med godt innhold og investeringer i infrastruktur, som veger, kollektivtransport, mobil- og bredbåndsdekning, er viktig for å sikre at fylket tiltrekker seg innflyttere og nytt næringsliv, og beholder det eksisterende.

En betydelig utfordring i Telemark er vedlikeholdsetterslepet på fylkesvegene. Fylkesvegnettet er livsnerven for både næringsliv og innbyggere. Det er avgjørende å i større grad ta vare på vegkapitalen for å stoppe forfallet og sikre fremkommelighet og trygg transport. Ved å vedlikeholde og ruste opp fylkesvegene, vil Telemark styrke næringslivet og attraktiviteten som fylke. Prioritering av eksisterende vegnett vil også redusere utslipp fra endret arealbruk og redusere nye naturinngrep.

Foto: Hanna Hekkelstrand / Telemark fylkeskommune

Naturrike Telemark

- Bevare natur-, jordbruks- og kulturverdier
- Gjennomføre en raskere omstilling til et lavutslippssamfunn
- Satse på grønn verdiskaping og sirkulær økonomi

Naturrike Telemark fremhever fylkets mangfoldige natur, landbrukstradisjoner og kulturarv. For å være attraktive og lykkes i framtiden må vi ta vare på disse verdiene samtidig som vi er offensive og tar grep for å møte klimaendringene.

En sentral del av strategien er å verne om, restaurere og øke natur-, jordbruks- og kulturverdiene som finnes i Telemark.

Telemarks natur og landskap, med fjell, skoger, innsjøer og kystlinjer, utgjør en viktig

del av fylkets identitet og attraktivitet. For å bevare disse verdiene er det nødvendig med en helhetlig tilnærming som inkluderer hensyn til sårbare arter og naturområder, aktivt og bærekraftig skogbruk, jordbruk og kystfiske, vern av dyrka mark og tilrettelegging for friluftsliv og bærekraftig turisme. Dette krever et tett samarbeid med lokale aktører og kommuner for å sikre bærekraftig forvaltning av naturressursene. For å bevare vårt gjenværende naturmangfold, og våre intakte økosystemer, må vi stoppe klimaendringene. Samtidig bidrar upåvirket natur og flere grønne

områder til både karbonlagring og bremsing av negative sider av klimaendringer gjennom naturlig forsinkelse og klimatilpasning.

Telemark skal være et lavutslippssamfunn i 2050. Dette vil kreve raske og målrettede kutt av klimagassutslipp i alle sektorer. Det vil også kreve store holdningsendringer, nye vaner, nye sirkulære løsninger og ny teknologi. Dette er en stor, men nødvendig, omstilling som må skje i Telemark. Med et verdensledende teknologimiljø i fylket er det gode forutsetninger for å lykkes.

I tillegg til å redusere klimagassutslippene, er det viktig å satse på grønn verdiskaping og sirkulær økonomi for å være konkurransedyktig i framtiden ved å utnytte ressursene mer effektivt og redusere avfall. Dette kan for eksempel inkludere utvinning av grunnstoffer som er nødvendige for det grønne skiftet, økt bruk av fornybare ressurser, gjenbruk av bygg, støtte til lokalt næringsliv og fremme av gjenbruk, materialgjenvinning, masseforvaltning for å unngå deponering av verdifulle steinressurser og avfallsforebygging. Ved å legge til rette for sirkulær økonomi kan Telemark redusere miljøbelastningen og samtidig skape nye arbeidsplasser og sikre økonomisk verdiskaping.

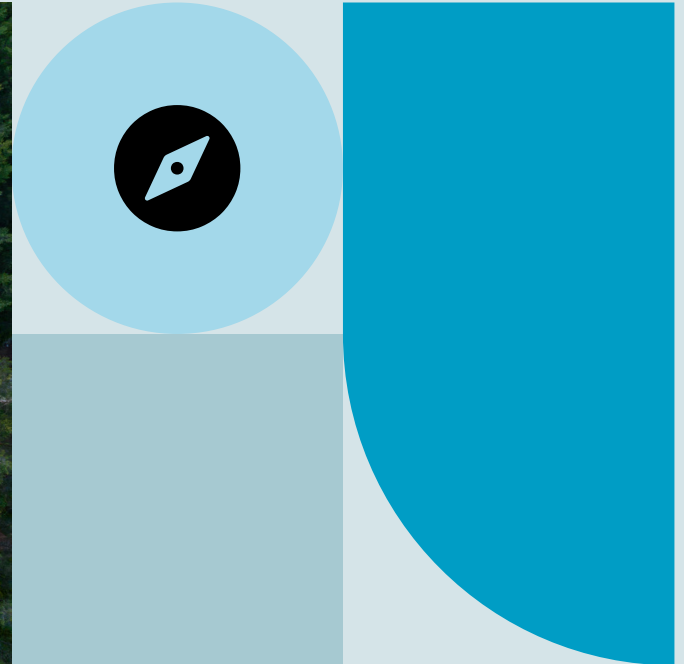

Foto: Marieke van der Horst / iStock / Getty Images Plus

Hvordan skal vi komme dit?

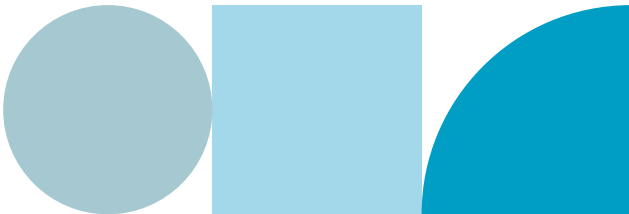
Foto: Yngve Ask / Visit Telemark

Telemarksplanen skal være grunnlaget for politiske veivalg og retningsgivende for prioriteringer, samordnet innsats og virkemiddelbruk for å utvikle fylket. Derfor er det viktig å ha planer og strategier som bidrar til å realisere mulighetene, uten at det blir uoversiktlig. Et viktig grep i Telemarksplanen har derfor vært å redusere antall planer og strategier. Telemarksplanen legger opp til at flere planer og strategier slås sammen, og at strategier og tiltak ses i sammenheng. Samtidig prioriterer man de store utfordringene først gjennom å få på plass oppdatert planverk.

Eksisterende planer og strategier vil gjelde inntil fylkestinget vedtar nye. Planbestemmelser i regional plan for areal og transport i Grenland (ATP Grenland) og regional plan for areal og transport i Telemark (ATP Telemark) forlenges, i inntil fem år, til rullering er gjennomført.

Alle planprosesser gjennomføres i samarbeid og nær dialog med berørte. Fylkeskommunen leder arbeidet med regionale planer og vil sikre en bred involveringsprosess og godt samarbeid med kommunene, KS, regional stat, partene i arbeidslivet og andre samfunnsaktører. Oppstart av regionale planer eller strategier vil bli tilpasset samarbeidsaktørenes kapasitet til å delta i prosessen.

Regional plan

En regional plan er hjemlet i §8-1 i plan- og bygningsloven. Regionale planer skal sikre samordning og gi føringer for å ivareta regionale og nasjonale interesser. Loven definerer prosesskrav knyttet til medvirkning. En regional plan kan også ha bindende føringer knyttet til arealbruk.

Regional strategi

En regional strategi kan utarbeides der det ikke er behov for utstrakt samhandling eller forpliktelse fra andre samfunnsaktører. Prosess for utarbeidelse av strategier tilpasses etter behov. Formell høring er ikke nødvendig, men behovet for forankring og medvirkning vil bli vurdert i den enkelte strategi.

Foto: Even Lundefaret / Visit Telemark

Planoppgaver 2024–2028

Planoversikten under viser hvilke nye planer og strategier som skal utarbeides, hvilke som skal rulleres og hvilke som skal videreføres. Alle planoppgavene er sortert etter satsingsområdene inkluderende, skapende og naturrike Telemark. Venstre side viser en oversikt over eksisterende planer og strategier som nå innarbeides i nye, eller som innarbeides i planer og strategier som rulleres.

**Inkluderende
Telemark**

**Skapende
Telemark**

**Naturrike
Telemark**

Inkluderende Telemark

Innarbeides i andre planer og strategier

- Kompetanseplan for videregående opplæring i Vestfold og Telemark 2021–2025
- Unge verdiskapere. Strategi for entreprenørskap i videregående opplæring og fagskolen i Vestfold og Telemark 2021–2025

Nye planer og strategier

Strategi for frivillighet

Oppstart

2026

Planer og strategier som rulleres

Oppstart

Helsefremmende opplæring. Strategiplan for videregående opplæring i Vestfold og Telemark 2021–2025

2025

Regional kompetansestrategi Vestfold og Telemark 2021–2028

2025

Planer og strategier som videreføres

Regional plan for folkehelse i Telemark 2018–2030

Skapende Telemark

Innarbeides i andre planer og strategier

- Vestfold og Telemark – der mennesker møtes. Kulturstrategi 2021–2024
- Regional strategi for reiseliv og opplevelser 2022–2030
- Forvaltningsplan for Rjukan–Notodden industriarv

Nye planer og strategier

Oppstart

Strategi for kultur og reiseliv 2025

Regional plan for verdensarven Rjukan–Notodden industriarv 2025

Planer og strategier som rulleres

- Regional strategi for båt og ferje
- Strategi og plan for myke trafikanter i Grenland 2014
- Hovedvegnettet for sykkeltrafikk i Grenland
- Regional plan for trafikksikkerhet 2023–2026
- Strategi for næringsarealer i Grenland
- Busstrategi for Grenland 2015–2025

Regional plan for samordna areal og transport i Grenland 2014–2025 (ATP Grenland) 2025

- Regional strategi for båt og ferje
- Sykkelstrategi for Vestfold og Telemark
- Strategi for fylkesvegnettet 2022–2031
- Regional strategi for kollektivtransport utenfor bykjernen 2023–2030
- Regional plan for trafikksikkerhet 2023–2026

Regional plan for samordna areal- og transport i Telemark 2015–2025 (ATP Telemark) 2026

Strategi for landbruket i Telemark 2025

Planer og strategier som videreføres

Plan for intermodal godstransport i Telemark og Vestfold 2015

Internasjonal strategi 2030

Fylkesdelplan for Grenlandsbanen 1999

Naturrike Telemark

Innarbeides i andre planer og strategier

- Regional klimaplan for Telemark 2019–2026
- Regional strategi for forskning, innovasjon og næring 2022–2030
- Strategi 2017–2019 geologisamarbeidet Buskerud, Telemark og Vestfold fylkeskommuner

Nye planer og strategier

Oppstart

Regional plan for klima, energi og grønn omstilling

2025

Strategi for naturmangfold

2025

Planer og strategier som rulleres

Regional plan for vannforvaltning i Vestfold og Telemark 2022–2027

2025

Regional plan for vannforvaltning Innland og Viken 2022–2027

2025

Regional plan for vannforvaltning Rogalandregion 2022–2027

2025

Regional plan for vannforvaltning Agder 2022–2027

2025

Regional plan for Setesdal, Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei 2012

Uavklart

Planer og strategier som videreføres

Fylkesdelplan for Blefjell

Regional plan for Hardangervidda 2019–2035

Fylkesmelding for kysten i Telemark

De største plan- og strategiprosessene 2024–2028

Regional plan for klima, energi og grønn omstilling

Planen skal vise veien for hvordan Telemark skal nå målet om å være et lavutslippssamfunn i 2050. Formålet med planen er å få et styringsverktøy for dilemmaene energi, klima og natur. Omstillingen krever mer fornybar energi enn det produseres i Telemark i dag, samt investeringer og effektiviseringer i strømmettet. Hele næringslivet må sikres utviklingsmuligheter gjennom tilgang på fornybar energi, og det er viktig å legge føringer for hvordan dette kan oppnås samtidig som man sikrer forpliktelsene i Montrealavtalen, reduserer naturrisikoen og unngår tap av natur. Planen skal fremme en helhetlig tilnærming til utfordringene og mulighetene for å få til dette. I planarbeidet er det behov for å kartlegge energibehovet for at telemarkssamfunnet oppnår målene om lavutslippssamfunnet i 2050, samtidig som oppdatert kunnskap om klima, areal og naturrisiko inkluderes i planen. Arbeidet med industrielle symbioser og sirkulære løsninger blir tema i planen.

Samordning og grensesnitt mellom de regionale planene for samordna areal og transport i Telemark og Grenland, regional plan for klima, energi og grønn omstilling og ny strategi for naturmangfold avklares i de respektive planprosessene.

Planarbeidet starter våren 2025.

Regional plan for samordna areal og transport i Grenland 2014–2025 (ATP Grenland)

Gjeldende hovedmål for planen er at befolkningsvekst skal skapes ved å velge løsninger som sikrer attraktivitet for bedrifter, beboere og besøkende. Videre skal bærekraft skapes ved å velge areal- og transportløsninger som fremmer miljøvennlig transport, trafiksikkerhet, god folkehelse og god samfunnsøkonomi.

Hovedgrepet i planen er fortetting innenfor bybåndet avgrenset av gangavstand til

Foto: Per Stian Johnsen

Foto: Per Stian Johnsen

metrolinjer med minimum 80 % av bolig-utvikling innenfor bybåndet og maksimalt 20 % utenfor. I Bamble kommune er kravet for boligutvikling minimum 70 % innenfor bybåndet og maksimum 30 % utenfor. Planen omfatter også retningslinjer og bestemmelser for handel og tjenesteyting.

Grenland er ett av ni byområder i Norge som i nasjonal transportplan (NTP) inngår i ordningen for byvekstavtale med staten. I forslag til NTP 2025–2036 framgår det at regjeringen

vil fortsette satsingen på byvekstavtaler, med mål om nullvekst for persontransport med bil gjennom helhetlig virkemiddelbruk. Byvekstavtalene skal bidra til bedre samordning i areal- og transportpolitikken, og forplikter staten, fylkeskommunene og kommunene til å gjennomføre tiltak innenfor egne ansvarsområder. I byområder med byvekstavtale skal hovedtyngden av vekst komme i eller i nærheten av knutepunkter innenfor avtaleområdet.

For å få en byvekstavtale i Grenland må partene synliggjøre at nullvekstmålet er mulig å nå. I felles vedtak hos partene i 2019, og i gjeldende regional planstrategi 2020–2024, ligger det bestilling om at ATP Grenland må revideres for å imøtekomme statens forventninger til byvekstavtaler. Det er i perioden 2021–2023 utarbeidet et felles kunnskapsgrunnlag som synliggjør at det i Grenland er behov for en helhetlig tiltakspakke og mange ulike virkemidler for å nå nullvekstmålet. Det er i tillegg forventet at staten vil kreve gjennomføring av en forenklet byutredning før byområdet inviteres til forhandlinger. Arbeidet med byutredning og ATP Grenland må samordnes.

Revisjon av ATP Grenland vil bygge på felles kunnskapsgrunnlag og den nye bystrategien som ble vedtatt i juni 2024. Bystrategien vil gjelde for samme geografiske område som Bypakke Grenland fase 2, og vedtakene vil samlet utgjøre et grunnlag for nye avtaler med staten.

Samordning og grensesnitt mellom de regionale planene for samordna areal og transport i Telemark og Grenland, regional plan for klima, energi og grønn omstilling og ny strategi for naturmangfold avklares i de respektive planprosessene.

Fylkestinget vedtok i desember 2021 et mål om at fylket skal være arealnøytralt innen 2030. Mål om arealnøytralitet må følges opp av kommunene som arealmyndighet. Arealregnskapet som fylkeskommunen har utarbeidet vil utgjøre viktig del av kunnskapsgrunnlaget ved rullering av ATP Grenland. Oppstart av rullering av ATP Grenland er planlagt våren 2025.

Regional plan for samordna areal- og transport for Telemark 2015–2025 (ATP Telemark)

Formålet med gjeldende plan er å skape befolkningsvekst gjennom løsninger som sikrer attraktivitet for bedrifter, innbyggere og besøkende. Bærekraft skal skapes gjennom areal- og transportløsninger som fremmer miljøvennlig transport, trafiksikkerhet, god folkehelse og god samfunnsøkonomi.

Et hovedgrep i planbestemmelsene er at minimum 70 % av boligutviklingen skal skje innenfor definerte tettstedegrenser, og maksimalt 30 % utenfor. Planen har retningslinjer for lokalisering av handel, tjenester og større kontorarbeidsplasser innenfor sentrumsgrensene.

Planen, inkludert handlingsprogram og budsjett, anbefales revidert i tråd med

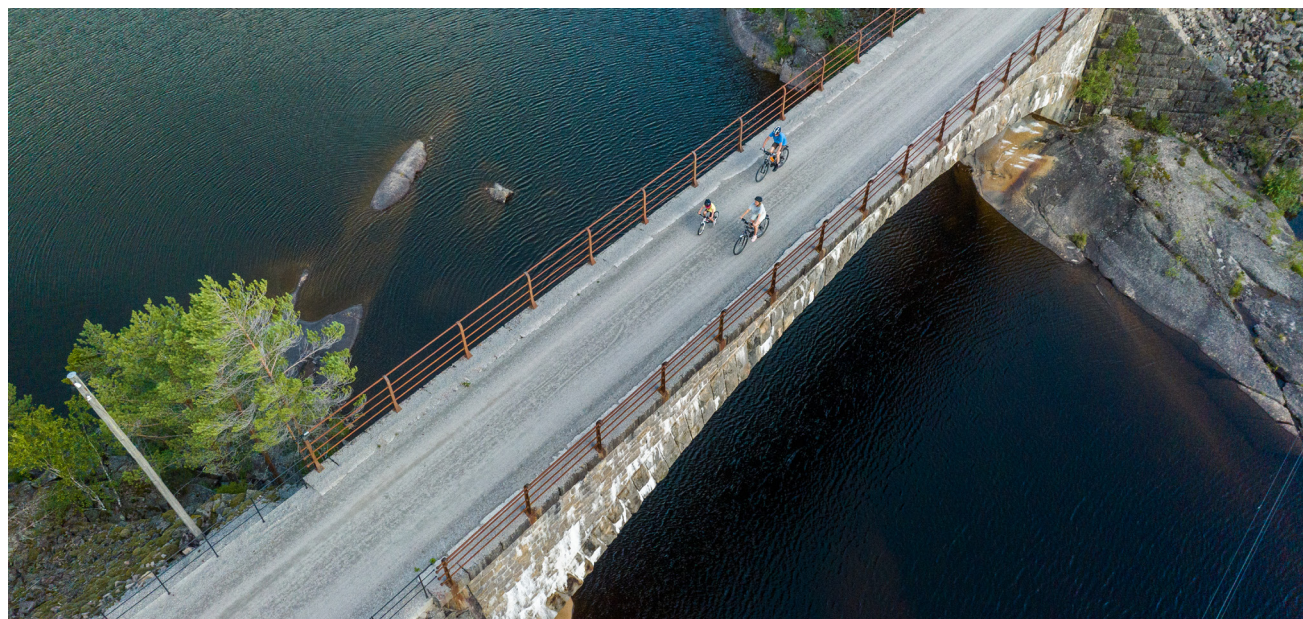

Foto: Kjetil Kalis / Visit Telemark

oppdaterte føringer og mål innen samordna areal og transportplanlegging. Flere foreslåtte satsingsområder og mål i Telemarksplanen berører ATP Telemark, blant annet mål om byer og bygder med høy steds kvalitet, inkludering og bedre folkehelse.

For fylkesveger er det behov for økt kunnskap i planarbeidet om forfall, etterslep og ulykker, samt påvirkning på natur og klima, for å styrke det systematiske forbedringsarbeidet.

Fylkestinget vedtok i desember 2021 et mål om at fylket skal være arealnøytralt innen 2030. Mål om arealnøytralitet må følges opp av kommunene som arealmyndighet.

Arealregnskapet som fylkeskommunen har utarbeidet vil utgjøre viktig del av kunnskapsgrunnlaget ved rullering av ATP Telemark.

Generelt vil flere relevante planer og strategier utarbeidet i etterkant av 2015 innarbeides i ny plan.

Samordning og grensesnitt mellom de regionale planene for samordna areal og transport i Telemark og Grenland, regional plan for klima, energi og grønn omstilling, og ny strategi for naturmangfold avklares i prosessen med de respektive planene. Planarbeidet må ses i sammenheng med revisjon av ATP Grenland og kan starte opp våren 2026.

Regionale arealplaner for villreinfjella

Regjeringen kom i april 2024 med stortingsmeldingen «Ein forbetra tilstand for villrein» (meld. St. 18 2023–2024). Hvilke tiltak som blir vedtatt og hvordan tiltaksplanarbeidet påvirker regional arealplan er uklart. Det anbefales å avvente endelige avklaringer knyttet til tiltaksplanarbeidet og oppfølgingen av Stortingsmeldingen og til det foreligger endelige tydelige signaler fra departementet i etterkant av dette. Det vil bl.a. ha betydning hvorvidt det stilles ressurser til rådighet til rullering av de regionale arealplaner for villreinfjella.

Regional plan for verdensarven Rjukan–Notodden industriarv

Det er en anbefaling fra Riksantikvaren å gjøre de obligatoriske forvaltningsplanene for verdensarv om til regionale planer etter plan- og bygningsloven. Anbefalingen gjelder særlig der flere kommuner og fylkeskommuner har felles verdensarvsforvaltning, som i Telemark.

Planen for verdensarven Rjukan–Notodden industriarv trenger en bedre planprosess, dypere og bredere involvering, eierskap i utarbeidelse og oppfølging, og større grad av detaljering.

Foto: I am Nordic / Visit Telemark

En regional plan for verdensarv vil sikre dette gjennom et tettere samarbeid i planprosessen. Den vil legge til rette for forankring og oppfølging i kommunale og fylkeskommunale planer og forvaltning. Planarbeidet planlegges å starte opp våren 2025.

Regional kompetansestrategi Vestfold og Telemark 2021–2028

Telemark har behov for økt kompetanse og arbeidsinkludering på sentrale områder. Regional kompetansestrategi skal fremme samarbeid med sentrale aktører og samarbeid mellom sektorer på kompetansefeltet.

Den eksisterende strategien skal bidra til:

- styrket kompetanseutvikling
- bedre balanse mellom etterspørsel og tilbud etter relevant kompetanse i det regionale arbeidsmarkedet
- økt inkludering i arbeidslivet

Strategien skal oppdateres og videreføres, med handlingsprogram for å gjøre strategien mer operativ. Plan for kvalifisering av innvandrere skal innarbeides i strategien. Det er en nasjonal føring at hvert fylke skal ha en slik strategi for kompetanse. Arbeidet med å rullere strategien starter våren 2025.

Foto: Kjetil Kalis / Visit Telemark

Strategi for kultur og reiseliv

En ny strategi for kultur og reiseliv skal vise hvordan kultur- og besøksnæringen skal bidra til å nå de satsingsområdene og hovedmålene som defineres i Telemarksplanen. Det er behov for å endre nåværende strategier for både kultur og reiseliv, fordi utviklingsarbeid og virkemiddelapparat for feltene kultur og besøksnæring bør sees i sammenheng.

Ny strategi for kultur og reiseliv vil ha fokus på stedsutvikling for å vise hvordan feltet skal bidra til å gjøre Telemark mer attraktivt for bedrifter, besøkende og som bosted, og bidra

til å skape kompakte, levende byer og bygder med høy kvalitet. Ny strategi skal også bidra til sosial bærekraft og et inkluderende Telemark gjennom å fremheve koblinger mellom kultur og folkehelse. Tilgang til kulturaktiviteter virker positivt på folks fysiske og psykiske helse. Fylkeskommunen skal arbeide for at alle har tilgang til tilrettelagte og universelt utformede arenaer og aktiviteter i nærmiljøet sitt. Besøks- og kulturmiljøforvaltning vil bli en del av strategien.

Strategien skal være et verktøy både for fylkeskommunen, kommunene og andre samarbeidsparter. Den vil bli operasjonalisert gjennom årlige handlingsprogrammer. «Tilrettelagt reiseliv Midt Telemark» og prosjektet «Se meg – hør meg» legges inn i strategien. Kultur- og reiselivsstrategien skal erstatte Kulturstrategien 2021–2024 – der mennesker møtes og Regional strategi for reiseliv og opplevelser 2022–2030. Strategiarbeidet starter våren 2025.

Strategi for naturmangfold

Fylkestinget i Vestfold og Telemark fylkeskommune vedtok at det skulle utarbeides en strategi for naturmangfold (FT sak 166/20 Regional planstrategi 2020–2024).

Strategien avgrenses til hvordan fylkeskommunen kan styrke bevaring av naturmangfoldet innen egne ansvarsområder. Arbeidet ses i sammenheng med Regional planstrategi (RPS) og arealregnskapet (jf. FU sak 90/22). Arbeidet skal ses i sammenheng med, og gi innspill til, revisjon av de to regionale areal- og transportplanene for Grenland og Telemark, regional plan for klima, energi og grønn omstilling, og oppfølgingen av vedtak om arealnøytralitet.

Strategien skal inneholde både strategiske grep og tiltak som fylkeskommunen selv skal gjennomføre innenfor sine ansvarsområder for å bevare og øke naturmangfoldet, for eksempel på egen eiendom og langs fylkesvegene. Strategiarbeidet starter våren 2025 etter at ny stortingsmelding om naturmangfold foreligger.

Strategi for frivillighet

Et godt samarbeid med frivillig sektor er avgjørende for at vi som samfunn skal kunne nå bærekraftmålene. Frivilligheten er, blant et av flere, viktige verktøy for å oppnå sosial bærekraft. Det lages en ny tverrsektoriell strategi for frivillighet som skal sikre samarbeid mellom frivillige regionale organisasjoner, fylket og kommunene gjennom utvikling av en regional frivillighetspolitikk.

Samarbeid for å nå målene

Telemark står overfor komplekse og sektor-overgripende samfunnsutfordringer knyttet til blant annet klima- og naturkrise, befolkningsutvikling, utenforskap, sosial ulikhet i helse og utfordringer som følge av pandemi og krig i Europa. Disse utfordringene må løses i fellesskap. Telemark fylkeskommune skal delta aktivt i samarbeid og programmer på nasjonalt og internasjonalt nivå, som kan bidra til å nå målene i denne planen.

For å møte de store sektorovergripende samfunnsutfordringene i Telemark, blir disse samhandlingsarenaene i regi av Telemark fylkeskommune videreført og etablert:

Møteplass Telemark skal være årets viktigste samling for utviklingsaktører i regionen. Her setter ledere fra ulike sektorer agendaen og fremmer regionens utvikling. Konferansen er basert på Telemarksplanen, som guider langsiktige satsingsområder med klare mål.

Samarbeidspartnere bidrar til å forme programmet. Tverrsektorielt samarbeid er

stadig viktigere. Der hvor nettverk arbeider operativt med utfordringer og muligheter, tar Møteplass Telemark ansvar for overordnede problemstillinger.

Samarbeidsrådet for folkehelse er et rådgivende organ som holder oversikt over befolkningens helsesituasjon og bidrar til samarbeid om folkehelseinitiativer. Det gir råd om «Program for folkehelse i Telemark» og tildeling av tilskuddsmidler.

Kompetansenettverket koordinerer innsatsen innen utdanning og kompetansebygging i regionen.

Samhandlingsarena grønn industri er en møtearena som sikter mot å skape et bredt samarbeid mellom aktører i regionen på tvers av teknologi og geografi. Målet er å finne løsninger for å bli en klimapositiv industriregion med god kraftbalanse.

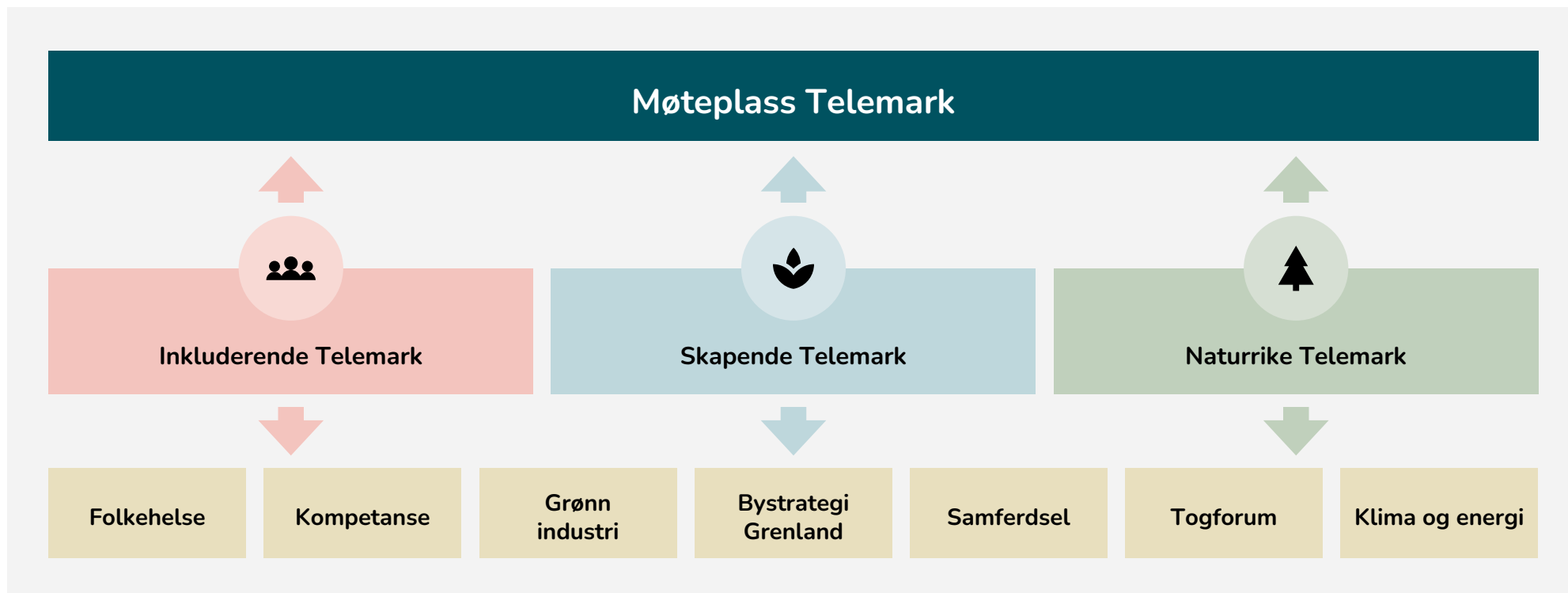
Bystrategi Grenland er et forpliktende samarbeid om areal, transport og klima på tvers av kommuner, fylkeskommune og stat. Det ble etablert i 2008. Gjennom dette samarbeidet samordner partene sine respektive ansvarsområder og virkemidler for å utvikle en attraktiv og konkurransedyktig byregion.

Samferdselsnettverket samarbeider med kommuner, statlige organer, LO og NHO/ næringsliv for å koordinere samferdselsbeslutninger, som Nasjonal transportplan og regionale handlingsprogrammer.

Togforumene ble opprettet av Vestfold og Telemark fylkeskommune for å samordne innspill til jernbanen med kommuner, togoperatører og statlige aktører. Det anbefales å fortsette med Togforum Sørlandsbanen for å drøfte togtilbudet langs Sørlandsbanen, mens telemarksretta drøftinger om Vestfoldbanen løftes inn i bystrategi Grenland. Tilbudet på Bratsbergbanen kan tas opp i begge nettverkene, avhengig av sakene.

Klima- og energinettverket i Vestfold og Telemark er et offentlig–privat samarbeid for å nå klimamål og fremme verdiskaping gjennom grønn omstilling.

For Telemark fylkeskommune som samfunnsutvikler er det avgjørende å lede felles innsats med ulike partnere for å prioritere regional utvikling. Dette krever tydelig lederskap for å koordinere tiltak på tvers av sektorer. Innspill og erfaring viser at vellykkede samarbeidsarenaer må ha klare mål og mandater, som utvikles i nært samarbeid med alle involverte parter. Det er også viktig

at organisasjonene er representert med rett nivå, slik at beslutninger kan tas effektivt og forpliktelser kan følges opp på riktig måte. Dette støttes også av Telemarksforskning som peker på fire nøkkelpinsipper for suksess: strategisk deltakelse, aktørmobilisering, ressurskoordinering og effektive arbeidsformer.

Det er flere konfliktområder som det er behov for å arbeide med sammen med utviklingsaktører i fylket. Et eksempel er avveiningen

mellom bruk og vern av areal. På den ene siden er det behov for å bruke areal både til økt kraftproduksjon og utvikling av lokalsamfunn og på den andre siden er det behov for å bruke mindre natur, også i et sikkerhetsperspektiv. Klimaendringene som følge av naturinngrep påvirker oss negativt i en stadig større grad.

I tillegg til arenaene nevnt her, kan det bli behov for at fylkeskommunen tar initiativ til å etablere og drifte flere nettverk og møteplasser.

Foto: Ineos

Samfunnssikkerhet

Samfunnssikkerheten i Telemark er påvirket av lokale, regionale, nasjonale og globale faktorer som klimaendringer, globalisering, urbanisering, og en aldrende befolkning. Nasjonale retningslinjer understreker behovet for å innlemme samfunnssikkerhet og beredskap i planlegging gjennom ROS-analyser, forsvarlig arealbruk og beskyttelse av kritisk infrastruktur.

Fylkeskommunen er regional planmyndighet og infrastruktureier. Fylkeskommunen har ansvar for sivil transportberedskap ved fred, kriser og i krig. Videre har fylkeskommunen ansvar for sikkerheten ved videregående skoler og helseberedskap ved tannklinikken. Fylkeskommunene arbeider med kunnskap om egenberedskap i kriser innenfor våre

ansvarsområder, som på videregående skoler, tannklinikker og samferdselssektoren.

Regionale arealplaner må også inkludere tiltak for å håndtere konsekvensene av klimaendringer, som oversvømmelser og erosjon, samt bevare og gjenopprette naturområder og iverksette naturbaserte løsninger. Det må settes av nok arealer til å håndtere naturfare i fremtidige planer.

Telemark må spesielt sette søkelys på industrisikring og samarbeid mellom ulike aktører og nivåer for å forebygge uønskede hendelser. Elektrifisering av transportsektoren øker sårbarheten for strømbrydd og angrep på infrastruktur, som krever forberedelse.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark identifiserer scenarier med høy sannsynlighet for hendelser som pandemier og store ulykker gjennom ROS-analyser, med spesielt søkelys på hendelser som kan påvirke kritisk infrastruktur over lengre perioder.

Viktige risikofaktorer inkluderer svikt i legemiddelforsyning, pandemier, strømbrydd og bortfall av elektronisk kommunikasjon, samt naturhendelser som skogbrann, flom og jordskred. Selv om sjansen for store ulykker er lav, må de tas med i betraktning for å sikre Telemarks trygghet og robusthet.

Telemark
FYLKESKOMMUNE

Postadresse
Postboks 2844
3702 Skien

Besøksadresse
Torggata 18
3717 Skien

Kontakt
35 91 70 00
post@telemarkfylke.no

